

POLIISIN JA ITSEMURHAN TEHNEEN LÄHEISEN KOHTAAMINEN

Emma Kylänpää
Poliisiammattikorkeakoulu
Päättötyö 2010

Johdanto	5
1. Taustat ja toteutustavat	6
1.1 Keskeisiä käsitteitä	6
1.2 Päätyminen aiheeseen	7
1.3 Toteutustavat	7
1.4 Yleiskatsaus omaisiin ja heidän mielipiteisiinsä	8
2. Meidän menetyksemme	8
2.1 Yö, jonka äiti muistaa aina	9
2.2 Isän näkökulma	11
2.3 Miten voivatkaan asiat muuttua vuorokaudessa... veljen näkökulma	14
2.4 Siskon näkökulma	17
3. Analysointia	20
3.1 Poliisillakin on lupa särkyä	20
3.2 Tukea tarvitseva ihminen tulisi saada puhumaan	21
3.3 Yksinäisyys ja yhteenkuuluvuus	21
3.4 Ankaruus, kunnia ja häpeä	22
3.5 Avunsaanti Suomessa	22
3.6 Itsemurha traumaattisena kriisinä	23
4. Omaisten kokemuksia, palautetta poliisille	24
4.1 Suruviestin toimittaminen	24
4.2 Kriisiavun tilaaminen	24
4.3 Ohjeita paperilla	25
4.4 Sanaa "kuollut" ei tarvitse välttää	25

4.5 Poliisi toimii myös puhelimessa	26
4.6 Poliisi on johtaja itsemurhapaikalla	26
4.7 Ihanteena yhden poliisin periaate	27
4.8 Poliisikin saa tuntea	27
4.9 Poliisin asenne ja yhteistyö hätäkeskuksen kanssa	27
4.10 Inhimillisyyttä tietojen annossa	28
4.11 Virkapuku luo mielikuvia	28
4.12 Omaisten erottelu vai yhdessäolo	29
4.13 Vainajan omaisuus	29
4.14 Tukea käytännön asioihin	30
4.15 Tietoa Internetiin	30
5. Sopeutumisvalmennuskurssi Vaasassa 14.-16.8.2009	30
5.1 Omaisena poliisin roolissa vai poliisina omaisen roolissa?	31
5.2 Puheenvuoroni	31
5.3 Palautetta ihmisiltä	32
5.4 Nuoren poliisin epävarmuus	32
5.5 Paluu omaan itseensä	33
5.6 Vaasan retki jäi mieleen	33
6. Poliisi kuoleman sanansaattajana	33
6.1 Sanansaattajat	34
6.2 Poliisi lohduttajana	34
6.3 Pappi mukana	35
6.4 Siviilit vai virkavaatteet?	35
7. SOS-auto paikalla	35
7.1 Ensimmäinen tapaaminen	36
7.2 Toinen tapaaminen	36
7.3 Seurantasoitto	37
7.4 SOS-auto pelasti monelta pahalta	37

Lähteet

Liite 1. Ilmoitus, jolla hain kokemuksia Internetissä

Liite 2. Alkuperäinen suunnitelma

Johdanto

Valitsin päättötyöni aiheeksi surullisen aiheen, jota ei kenenkään pitäisi joutua käsittelemään. Näkökulmani tähän työhön tulee kokemuksestani itsemurhan tehneen läheisenä sekä tulevan ammattini edustajana. Tavoitteenani on hyödyntää ja käsitellä elämäni surullisinta hetkeä työssäni ja oppia hoitamaan itsemurhatilanteet parhaalla mahdollisella tavalla.

En päättötyössäni ikävä kyllä keskity lainkaan itsemurhan estämiseen, niin tärkeä kuin aihe olisikin. En myöskään rajaa itsemurhan tehneitä miehiin, nuoriin tai poliiseihin. Pohdin kuoleman jälkeisiä vaikutuksia elämään jääneille läheisille. Aiheen ollessa minulle läheinen ja tärkeä työssäni näkyy vahvasti oma kokemukseni.

Päättötyössä käyttämäni materiaali on ammennettu lähdeluettelossa mainituista teoksista. Lisäksi käytän hyödykseni omaa kokemustani, Surunauha-yhdistyksen jakamaa tietoa ja tukea sekä kokemuksiani kurssilta, jolle osallistuin. Rohkeiden ihmisten luvalla käytän pohjana aitoja kertomuksia poliisin toiminnasta itsemurhatapauksissa.

Tässä päättötyössä keskityn tutkimaan itsemurhan tehneen läheisen ja poliisin suhdetta sekä sitä, miten omainen on kokenut poliisin. Vain itsemurhan takia poliisin kanssa tekemisissä ollut omainen tietää, mitä poliisi voisi tehdä paremmin.

1. Taustat ja toteutustavat

1.1 Keskeisiä käsitteitä

Päättötyössäni toistuvat termit Surunauha ja SOS-auto. Nämä kriiseissä ihmisiä tukevat tahot saattavat olla joillekin vieraita. **Surunauha, itsemurhan tehneiden läheiset ry** tarjoaa henkistä apua itsemurhakriisissä. Surunauha-yhdistyksen tukimuotoja ovat maksuttomat, säännöllisesti ympäri Suomea kokoontuvat vertaistukiryhmät, kaksi kertaa viikossa päivystävä vertaistukipuhelin, jäsentapaamiset sekä neljä kertaa vuodessa ilmestyvä jäsentiedote.

”Joka vuosi arviolta 1000 suomalaista tekee itsemurhan. He jättävät jälkeensä arviolta 10.000 surevaa läheistä, joiden elämä on järkkynyt. Surunauha – itsemurhan tehneiden läheiset ry on vuonna 1997 perustettu järjestö, jonka tarkoituksena on tukea läheisen itsemurhan kokeneen selviytymistä ja lisätä avoimuutta itsemurhasta puhuttaessa. Tavoitteena on ehkäistä sairastumista, työkyvyttömyyttä ja syrjäytymistä. Tärkeänä päämääränä on myös itsemurhien ennaltaehkäiseminen. Toiminta perustuu vertaistukeen eli saman kokeneen ihmisen antamaan tukeen. Yhdistys on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton ja toimii pääasiassa vapaaehtoisvoimin.” Näin Surunauha esittelee omaa toimintaansa esitteessään.

SOS-auto toimi Helsingissä 1970-2009. Suomen Mielenterveysseuran kotisivuilla SOS-auton toimintaa kuvataan näin: ”SOS-auto on Helsingin ja Tuusulan ympärivuorokautisen henkisen ensiavun yksikkö. Auton kriisityöntekijät tarjoavat henkistä ensiapua traumaattisen tapahtuman jälkeen, kriisin akuutissa vaiheessa. Maksutonta ja luottamuksellista apua tarjotaan puhelimitse sekä kotikäynneillä. Auton toiminnan lähtökohtana on asiakkaan kokema avuntarve.”

SOS-auton toiminta on taloudellisista syistä lakkautettu. Helsinkiläisiä kriiseissä tukevat nykyään Helsingin kaupungin tarjoamat kriisipalvelut. Surunauha jatkaa edelleen toimintaansa.

1.2 Päätymisen aiheeseen

Päätötyötä aloittaessani pohdin, kuinka sen toteuttaisin. Halusin, että työstä tulee minulle tärkeä, jotta jaksaisin puuhata sen parissa. Halusin myös löytää aiheen, josta olisi hyötyä jollekin. Työstäni oli iloa Surunauhalle ja koin hyötyväni sen tekemisestä itsekin. Itsemurhan ja sen vaikutusten tutkiminen olivat mielenkiintoista.

Alkupiirroksessani (liite 2) olin suunnitellut kerääväni kokemuksia myös poliisimiehiltä. Koin kuitenkin omaisten roolin vahvemmaksi ja uppouduin omaisten kertomuksiin. Poliisin näkökulmasta olisin ehkä halunnut vain kuulla muutaman esimerkkikeikan, jotka ovat jääneet partion mieleen. Koin kuitenkin, että poliisit eivät ehkä ole yhtä aktiivisia kyselyyn vastaajia kuin omaiset. Sähköpostiin satelevat, päätötyöhön liittyvät kyselyt eivät varmasti ole monenkaan poliisimiehen suosiossa. Toisaalta, minulle olisi riittänyt pari kynnelle kykenevää vastaajaa.

1.3 Toteutustavat

Olin hiukan haaveillut kyseleväni läheisensä itsemurhalla menettäneiltä heidän kokemuksiaan poliisin toiminnasta. Vaikka itsekin olen tällainen läheinen, kuvittelin näitä ihmisiä olevan vaikea löytää, saati että joku itsemurhasta haluaisi vielä puhua. Aluksi tuntui inhottavalta ja julmalta ajatukselta edes ruveta tonkimaan niin vaiettua asiaa. Surunauha-yhdistykseen liittyneet ihmiset ovat avoimia. He antavat äänensä itsemurhalle; he eivät salaile. Ihmisiä, joita itsemurha on koskettanut, on Suomessa joka ikäluokassa. Yhteistyö Surunauha-yhdistyksen kanssa muutti asenteeni heti alussa. Surunauha-yhdistyksen puheenjohtaja epäili vastaajia kyllä löytyvän. 10.8.2009 yhdistyksen Internet-sivuille ilmestyi kirjoittamani pyyntö (liite 1), jossa etsin omaisia kertomaan kokemuksistaan. Samaisena päivänä saapui

ensimmäinen kertomus sähköpostiini. Ilokseni huomasin, että ihmisillä on tarve puhua asiasta. Ajatellessani asiaa omalle kohdalle tajusin houkutuksen. Lämmittää mieltä, jos joku on kiinnostunut surullisesta kokemuksestani, joka ei osu jokaisen ihmisen elämään. Omasta kokemuksestani itsemurhasta tulee aina sitä konkreettisempi, mitä enemmän asiasta saa puhua. Voisin itsekkin kuvitella vastaavani samantapaiseen kyselyyn. Auttaisin mielelläni, jos jollekin kokemuksestani voisi olla hyötyä.

1.4 Yleiskatsaus omaisiin ja heidän mielipiteisiinsä

Suurin osa tapaamistani ihmisistä on ollut poliisityöhön pettyneitä. Liekö syynä vanha tapa kertoa palautetta vasta, kun jotakin on mennyt pieleen, mutta yleensä ne, jotka olivat kokeneet paljon huonoja asioita, osasivat nimetä myös hyvin hoidettuja seikkoja. Yleisin tarina oli, että poliisi on hoitanut keikan pääosin hyvin ja toivomisen varaa on jäänyt vain pieniin yksittäisiin tapoihin. Onneksi mukana on aina muutama helmi, joista poliisi ansaitsee kunniaa. Olin iloisesti yllättynyt, kuinka suuren vaikutuksen hyvin toimineet poliisit asiakkaaseensa jättävät. On liikuttavaa, kuinka joku poliisi on toiminut niin hyvin, että omainen kertoo siitä minulle silmät kyynelissä. Tämän tason poliisityöskentelyyn pitäisi jokaisen poliisin tähdätä.

Ne, joiden perheessä oli koettu enemmän kuin yksi itsemurha, tuntuivat olevan kaikkein kiitollisimpia poliiseille. Samoin erottuivat joukosta perheet, joissa joku jäsenistä oli poliisi. Ymmärrys poliisin vaikeaa tilannetta kohtaan kasvanee poliisikokemusten myötä. Vaikka yleistämiseen ei koskaan pitäisi ryhtyä, minulle jäi hatara yleiskuva itsemurhan tehneiden omaisista. Mielikuva kattaa nöyriä, elämää arvostavia perheitä, joissa ollaan harvoin katkeria.

2. Meidän menetyksemme

Pyysin perhettäni kirjoittamaan veljeni Ossin kuolemasta. Tarkoitukseni oli koota yhteinen kokemuksemme tarinaksi, jossa on neljä eri näkökulmaa. Mielestäni meidän perheessämme voidaan kohtuullisen hyvin. Lähimmäisen avuntarvetta on joskus vaikea huomata, mutta

meillä tunteita on alettu tiedostaa uudella tavalla. Perheemme on vahvistunut ja yhdessäoloa arvostetaan enemmän kuin ennen. Toki menetys on jättänyt meille myös negatiivisia tapoja. Puhelin äänettömällä ei voi nukkua ja pelko perheenjäsenen menettämisestä on aina läsnä.

2.1 Yö, jonka äiti muistaa aina

Kuolinyötään edeltävänä päivänä Ossi oli yrittänyt ostaa bensaa. Hän luuli, että kortissa oli vikaa, kun ei sitä saanut maksettua. Kävi ilmi, että tili oli miinuksella. Tästä Ossi kertoi pahantuulisena, kun töitten jälkeen syötiin poikien kanssa kotiterassilla. Ossi oli niin katkera, kun raha ei tuntunut riittävän mihinkään. Oma koti oli ostettu velaksi ja remonttia piti tehdä. Omaisuus oli pakattuna pahrilaatikoissa, meidän autotallissa. Oli lämmintä. Kari oli Tampereella poliisikoululla kursseilla, Emma asui tuolloin Aten kanssa Helsingissä.

Minä kävin kaupassa ja pesin pari ikkunaa. Ossi oli huonotuulinen ja joi kossua. Pyysin Ossia kiinnittämään antiikkilipastoon uudet vetimet, jotka olin hankkinut pari päivää aiemmin. Puuhailtiin ihan tavallisia kotihommia, Risto oli ulkona kavereidensa kanssa. Olin menossa aikaisin aamulla töihin, ja menin sänkyyn lukemaan kymmenen aikaan. Ossi tuli makuuhuoneeseen juttelemaan. Huomasin, että viina oli tehnyt tehtävänsä; Ossi oli katkeralla tuulella ja jankutti elämän kurjuutta.

Sanoin Ossille, että hän ymmärtää vasta sitten, miltä minusta tuntuu, kun hänellä on aikanaan omia lapsia. Ossi kimmastui, ja kysyi, voinko muka koskaan edes kuvitella sellaista aikaa, että hänellä olisi perhe! Vanhemmuudesta, lapsista ja muista epäkohdista riideltiin niin, että rupesin itkemään. Pyysin Ossia lopettamaan, ja ehdotin, että jatkaisimme aiheesta seuraavana päivänä, kun hän olisi selvin päin... Ja minun oli pakko päästä nukkumaan.

Ossi lähtikin alakertaan. Kuulin jonkun ajan päästä kolinaa makuuhuoneemme alapuolella olevasta pannuhuoneesta. Menin katsomaan, mitä Ossi puuhasi. Hän väitti etsivänsä sukkaa, jotka olivat siellä kuivumassa. Minä uskoin, ja toivoteltiin ihan sopuisasti hyvät yöt.

Todellisuudessa Ossi oli ilmeisesti hakenut aseensa pannuhuoneesta.

Luin hetken ja nukahdin. Heräsin vähän ennen kahta, kun Risto tuli hätääntyneenä pyytämään minua kanssaan navetalle. Risto oli mennyt autotallille, kun oli nähnyt siellä valot. Ossi oli kertonut aikeistaan ampua itsensä. Puin villatakin päälleni ja otin puhelimen mukaan. Parissa minuutissa olimme navetalla. Huutelimme heti ovelta Ossia, valoja ei ollut päällä. Jatkoimme pitemmälle, valo kajasti vessasta ja siellä Ossi istuikin pöntön päällä, ase jaloissaan, silmät kiinni. Minä luulin, että Ossi pelleili. Risto rupesi heti huutamaan, ja samalla soitti jo hätänumeroon.

Menin lähemmäksi, ja tajusin, että Ossi oli ampunut itsensä. Risto puhui hätäkeskuksen kanssa, raivosi, ja antoi puhelimen minulle. Nainen hätäkeskuksessa pyysi minua tutkimaan hengittikö Ossi. Samassa Ossi kallistui pöntön vieressä olevan tuolin päälle, jolloin näin veren valuvan jostain. Olin paniikissa ja suuta kuivasi niin, etten kyennyt kunnolla puhumaan. Hätäkeskuksen ihminen pyysi odottamaan poliisia ja ambulanssia. Siirryin ulos, jossa Risto raivosi, huusi ja paiskoi muovituoleja. Navetan ovi meni kiinni, ja tietysti lukkoon. Meidän oli lähdettävä hakemaan avainta kotoa. Kiersimme saman reitin pimeään navetan halki, ja etuovesta ulos.

Tajusin, että Ullalle, miehen siskolle oli pakko ilmoittaa, koska hän asuu samassa pihassa. Juuri kun soitin hänelle, poliisit olivat heidän ovensa takana. Samassa tuli pihaan ambulanssi, joku muukin auto, ja paloauton tapaisen huomasi tiellä. Yhtäkkiä vieraita ihmisiä oli joka puolella. Joku toi minulle vettä, kun pyysin. Soitin miehelleni Tampereelle, mietin Emmalle soittamista, mutta päätin, etten herätä. Istuttiin Riston kanssa muovituoleilla ja paleltiin. Ulla haki meille takit. Ihmiset kulkivat edestakaisin. Joku tuli sitten sanomaan, ettei mitään ole tehtävissä, ja Ossi täytyi kuljettaa ruumisautolla pois. Poliisi tuli kyselemään tapahtuman kellonaikoja. Aseesta en varmaankaan osannut vastata paljon mitään. Poliisi esitti myös surunvalittelunsa. Ambulanssista naishenkilö tuli lähtiessään halaamaan, mikä tuntui ainoalta inhimilliseltä eleeltä viranomaisilta.

Pihalle tuli ruumisauto ja vähän myöhemmin kriisiryhmä. Risto olisi halunnut kotiin. Päätettiin kuitenkin mennä Ullan kotiin keskustelemaan. Istuttiin olohuoneessa ja kriisiryhmän ihmiset kyselivät meiltä rauhallisesti yön kulusta. Emma ja Atte tulivat taksilla paikalle. En pysty arvioimaan kuinka kauan asiaa puitiin. Aamuyöstä lähdimme kotiin. Kriisiryhmä lupasi tulla seuraavana päivänä uudestaan. Emme osanneet tehdä mitään. Nukkumaan en kyennyt. Kari tuli joskus viiden kuuden aikaan kotiin. Helpotti, kun oltiin kaikki yhdessä.

Aamulla soitin töihin ja kerroin, mitä oli tapahtunut, ja etten tiennyt, koska tulisin töihin. Kari soitti Tonille, Ossin työkaverille. Risto laittoi opinto-ohjaajalleen meiliä, ettei tule kevätjuhliin. Emma ilmoitti työpaikalleen. Päivä kului jotenkuten, mitään ei oikeastaan jäänyt mieleen. Yksi ystäväperhe kävi tuomassa kukkia. Tuntui hyvältä, että joku rohkeni tavata meidät sellaisena päivänä. Ullan mieheltä leikattiin syöpä samaisena päivänä, mikä sekin tuntui pahalta. Tulevaisuutta ei kyennyt sinä päivänä edes ajattelemaan.

Parin seuraavan päivän aikana oli pakko toimiakin; käydä kaupassa ja hautaustoimistossa. Muistan ajatelleeni Prismassa, että minulla on ikuinen leima otsassa: tässä kävelee äiti, jonka lapsi on tehnyt itsemurhan. Muutamat tutut kartoivat meitä, eivätkä ole tänäkään päivänä meidän kanssa tekemisissä. Onneksi lähimmät ystävät olivat mukana tukemassa heti alusta lähtien. Ja SOS-auton kriisiryhmä oli ihan avainasemassa. Ilman heitä asiaa ei olisi tullut käsiteltyä kerta toisensa jälkeen. Koen, että heidän panoksensa toipumisessa oli tärkein.

2.2 Isän näkökulma

Olen toiminut poliisina erilaisissa tehtävissä yli 30 vuotta. Viimeiset 15 vuotta olen ollut teknisenä rikospaikkatutkijana. Kohtaan työssäni lähes päivittäin vainajia ja heidän omaisiaan. Jo vuosia olen kuvitellut nähneeni ja kokeneeni kaiken mahdollisen kuoleman saralta niin työssä kuin siviilielämässäkin. Ensimmäisen todellisen kosketuksen kuolemaan koin 19-vuotiaana, kun pitelin omaa äitiäni kädestä hänen nukkuessaan pois vaikean sairauden murtamana 49 vuoden ikäisenä. Väliin mahtuu useita läheisten kuolemia, jotka olen voinut jollain lailla hyväksyä sairauksiin ja vanhuuteen vedoten. Nyt jo mielestäni kokeneena ja

koulutettuna kuoleman kohtaajana jouduin kokemaan kuoleman, jota osasin mielessäni pelätä, mutta jota en uskonut koskaan joutuvani kohtaamaan.

Olin Tampereella Poliisikoululla kolmipäiväisillä jatkokoulutuspäivillä. Toisena yönä puhelimeni soi kello 2 yöllä. Se oli puhelu, jota en voi ikinä unohtaa, enkä olisi sitä ikinä halunnut edes vastaanottaa. Vaimoni soitti, että vanhin poikamme Ossi oli ampunut itsensä kotimme piharakennukseen. Nuorin poikamme Risto oli tavannut Ossin yöllä hieman ennen ampumista. Risto oli yrittänyt puhua Ossille, kunnes oli tajunnut mitä hän aikoi tehdä itselleen. Risto oli hakenut äidin avuksi, mutta sillä aikaa Ossi oli toteuttanut aikeensa. Risto oli äitinsä kanssa hälyttänyt heti paikalle apua, mutta mitään ei ollut enää tehtävissä. Puhelun aikana sovimme, että lähden heti aamulla ajamaan kotiin ja ilmoitamme tyttarellemme tapahtuneesta vasta aamulla.

Tieto oli niin tyrmäävä, etten pystynyt hetkeen muuta kuin istumaan sängynlaidalla ja miettimään miksi nyt, kun Ossin asioiden piti olla suhteellisen hyvässä kunnossa. Oli vakituinen työpaikka ja juuri hankittu oma asunto. Seuraavaksi tuli hirveä ahdistus; oli päästävä heti kotiin. Yritin tavoittaa kurssikaveriani puhelimella, mutta hän ei vastannut. Seuraavaksi yritin etsiä numeroita tutuille työkavereille, joita olin päivän aikana nähnyt koululla ja joiden arvelin siellä yöpyvän. En kuitenkaan löytänyt numeroita puhelimestani ja laitoin vielä tekstiviestin kurssikaverilleni, että ottaisi yhteyttä.

Siinä hetken neuvottomana odotellessani päätin, että minun on kuitenkin ilmoitettava tyttarellemme tapahtuneesta heti, eikä vasta aamulla. Soitin hänelle ja sovimme, että hän lähtee heti taksilla kotiin äidin ja pikkuveljensä tueksi. Puhelun päätyttyä kurssikaverini soitti ja sovimme, että hän lähtee viemään minut kotiin. Matkasta en muista juuri muuta kuin mietin mitä kaikkea pitäisi tehdä aamun valjetessa. Emme puhuneet koko matkan aikana montaakaan sanaa. Olimme perillä viiden aikaan aamulla.

Koossa oli koko jäljellä oleva perheemme. Halasimme toisiamme ja itkimme. Kävimme läpi vielä yön tapahtumia ja mietimme yhdessä, mitä aamulla piti tehdä. Vaimoni oli sopinut

aamuksi uuden tapaamisen paikalla jo käyneen kriisiryhmän kanssa. Kävin ennen nukkumaanmenoa vielä piharakennuksessa siivoamassa verijäljet pois. Siivoaminen heti tuntui tärkeältä, koska muut olivat sitä mieltä, etteivät he voi mennä enää koko rakennukseen. Pidimme kaikki kuitenkin järkevänä ajatuksena mennä yhdessä seuraavana päivänä Ossin kuolinpaikalle, jotta se olisi mahdollista myös tulevaisuudessa.

Nukkumisesta sinä yönä ei tullut mitään. Seuraava päivä oli täynnä pakollista ohjelmaa, johon kuului muun muassa kriisiryhmän tapaaminen, Ossin työnantajalle ilmoittaminen, terveyskeskuksessa käynti, yhteydenotto hautausurakoitsijaan ja lukuisten naapureiden ja ystävien suruvalittelujen vastaanotto. Päivä oli niin raskas, ettemme jaksaneet sen jälkeen nousta pariin vuorokauteen ylös sängystä. Tuntui, että olisin halunnut jäädä peiton alle loppuiäksi.

Parin vuorokauden kuluttua ryhdyimme kuitenkin hoitamaan asioita, jotka oli pakko hoitaa. Kahden sairauslomaviikon jälkeen palasimme kaikki töihimme ja kouluihin. Omalla kohdallani koin työelämään palaamisen erittäin raskaana. En silti halunnut sitä siirtää pidemmälle, koska se olisi ollut joka tapauksessa edessä. En myöskään halunnut vaihtaa muihin tehtäviin, vaikka tiedostin mitä työ tuo taas tullessaan.

Koin kriisiryhmältä saamamme avun erittäin tarpeelliseksi ja hyödylliseksi. Tapasimme ryhmän useampaan kertaan ja puhuimme kaikki vuorollamme tunteistamme. Silloin tuntui hieman turhalta jauhaa samaa asiaa moneen kertaan, mutta jälkepäin ajatellen, se oli kyllä hyödyllistä. Keskenämme emme olisi pystyneet asiaa käsittelemään niin perusteellisesti. Samalla tuli tunne, että meistä on joku oikeasti huolissaan ja haluaa aidosti auttaa.

Koin pitkään työssäni erityisen raskaaksi vainajiin liittyvät ruumiinavauksissa käynnit. Ne tuovat vieläkin voimakkaasti mieleen poikani kuoleman ja ajatukset siitä, miten hänetkin on tällä pöydällä joskus tutkittu.

Sanotaan, että aika parantaa haavat ja jollakin tavalla olen tämänkin kuoleman yli päässyt. Unohtamaan sitä en ikinä pysty ja siitä puhuminen ja kirjoittaminen tuntuvat edelleenkin vaikeilta. Sitä en vielä osaa sanoa, pystynkö siitä ikinä puhumaan niin, ettei silmäkulmani kostuisi.

2.3 Miten voivatkaan asiat muuttua vuorokaudessa... veljen näkökulma

Olin edeltävänä päivänä Ossin kanssa rannassamme juttelemassa ja kalastelemassa. Olin onnellinen, kun sain käsityksen, että asiat Ossilla ovat nyt hieman paremmin. Oli töitä ja ostettu mukava kämpä Järvenpäästä. Ossi puhui jopa siitä, kuinka toivoisi pystyvänsä joskus lopettamaan rauhoittavien- ja masennuslääkkeiden syönnin. Tämä laiturilla käyty keskustelu on jäänyt jostain syystä elävästi mieleeni.

Tiistait olivat Ossille aina pahimpia, en tiedä mistä se johtui, mutta niin vain oli. Tämän viimeisen tiistain aamun ja päivän tapahtumat ovat itselläni täysin pimennossa, ilta ja yö ovat sen sijaan jääneet hieman liiankin hyvin muistiin.

Lähdin illalla ystäväni Matin kanssa lähistöllä olevan koulun parkkipaikalle pelailemaan footbagia, aivan kuten lähes joka muukin kesäinen ilta. Siellä hurautti pari tuntia ja lähdimme kävelemään takaisin kotiin. Matkalla muistaakseni puhuimme tulevista synttäreistäni, jotka olisivat viikon päästä. Kerroin lähteväni tuolloisen tyttöystäväni kanssa kaverini mökille, viettämään nelisin rauhallisia synttäreitä.

Saavuimme Matin kanssa kotinurkille ja hetken pohtimisen jälkeen päätimme vielä kävellä pikku iltalenkin Rantatiellä olevan taistelukoulun kautta. Pari sekuntia tämän päätöksen jälkeen, tuli itselleni tosi ahdistunut olo. Kävellessämme meidän portin ohi näin, että piharakennuksessamme oli valoja päällä. Valo tuli huoneesta, jossa oli musiikkihuone sekä WC. Ajattelin jonkun unohtaneen valon päälle vahingossa. Häiritsevintä oli kuitenkin vintin isojen kiinni olevien ovien alta paistava valo.

Jotenkin väkisinkin mieleeni tuli, että Ossi suunnittelisi jotain pahaa, eikä kaikki olisi hyvin. En sanonut mietteistäni mitään Matille. Istahdimme taistelukoulun bussipysäkille. Mielessäni yritin rauhoitella itseäni ja keksiä järkeviä syitä valoille. Naapurin Ulla varmasti siellä vintissä vain oli siirtelemässä multasäkkejä... Taivaalta ropisi vesipisaroita. Päätimme lähteä kotiin.

Kävelin portilta ison pihamme läpi kohti kotia. Pelotti ja ahdisti. Vintti sekä piharakennus olivat pimeinä. Mietin teennäisesti mielessäni, että naapurin Ulla oli oikeastikin ollut vain vintillä käymässä. Silti sisimmissäni tunsin, että kaikki ei ole hyvin. Menin sisälle kotiin, soitin välittömästi Ossille, jolla puhelin kuitenkin oli kiinni. Katsoin yläkertaan johtavissa rappusissa olevaa ikkunaa, joka heijasti vierashuoneesta valoa. Hengähdin ja ajattelin, että Ossi siellä onneksi nukkuu. Vierashuone oli kuitenkin tyhjä. Tuli kamala olo. Juoksin alakertaan keveästi, ettei äiti heräisi. Kurkkasin ikkunasta ulos ja huomasin, että autotallissa oli valo. Juoksin pihan läpi autotalliin. Autotallissa Ossi hääräsi jotakin sähkömuuntajan lähellä. Rupesimme juttelemaan ja huomasin kyllä pikkuveljenä, ettei kaikki tosiaankaan ollut hyvin.

Ossi sanoi: "Mä tässä suunnittelen uutta pommia". Meillä oli tapana räjäyttellä kaikkea pientä yhdessä. Tässä tilanteessa tiesin kyllä, ettei hän mitään helvetin pommia sinne ollut mennyt suunnittelemaan. Ossi nojasi moottoripyörään ja näin pienen hymyn, joka kuitenkin katosi samalla sekunnilla. Ossi hengähti ja naama muuttui surulliseksi ja voimattomaksi. Samalla Ossin suusta tuli: "Risto...". Silloin tajusin tasan tarkkaan mitä oli tapahtumassa ja minua rupesi itkettämään. Muistan toistelleeni Ossille kovaan ääneen: "Ei! Miksi? Ei nyt!"

Kävimme Ossin kanssa läpi saman keskustelun, jonka olimme käyneet kaksi kertaa aiemminkin. Nyt tilanne vaikutti kuitenkin toivottomalta, enkä keksinyt mitään. Sanoin, että minun on pakko mennä herättämään äiti. Ossi kielsi ja kehotti mennä nukkumaan. Yritin vain epätoivoisesti sanoa jotain, mutta turhauduin ja jouduin paniikkiin. Tilanne oli erilainen kuin viime kerroilla. Tiesin Ossin olevan tosissaan; hänen päänsä ei ollut enää käännettävissä. Yritin silti, että menisimme yhdessä kotiin nukkumaan ja mietittäisiin aamuun. En

yksinkertaisesti pystynyt käsittelemään asiaa yksin Ossin kanssa. Ossi sanoi, että hän ampuu itsensä. En voinut muuta kuin juosta kotiin, herättää äidin ja selittää tälle lyhyesti mikä oli tilanne.

Äidin kanssa lähdettiin vauhdilla piharakennukseen, huutelimme Ossia. Oli aivan hiljaista. En ole ikinä pelännyt niin paljon tai tuntenut samanlaista tunnetta. Toivoin vain, että Ossi olisi elossa meitä vastassa. Kuljimme pimeässä kohti musiikkihuonetta. Kulman takaa kajasti valoa, jonka tiesin heijastuvan WC:stä. Pelkäsin niin paljon mitä näkisin, kun kääntyisimme kulmalta. Nähtyäni isoveljeni elottomana WC:ssä istumassa, kaaduin maahan. Muistan äitini toistelleen Ossin nimeä epätoivoisesti. Itse en kyennyt muuta kuin huutamaan. En itkenyt, huusin ja raivosin. Oksetti. En ymmärrä, miten sain silti välittömästi soitettua hätänumeroon. Kello oli 01:52.

Istuimme äidin kanssa piharakennuksen pihalla odottaen poliisin ja ambulanssin tuloa. Emme pahemmin jutelleet mitään, halasimme vain toisiamme. Mielessäni vilkkui kuva, kun Ossi istui WC:ssä, pää hieman retkottaen, kivääri maassa, otsasta verta tippuen. Odottelu aika tuntui ikuisuudelta. Toisaalta toivoin, ettei tarvitsisi enää liikkua mihinkään, saisin vain olla äitini lähellä. Hirvitti ajatus, että isä oli Tampereella ja sisko Helsingissä. Miten tästä heille kerrotaan? Miten yleensä kenellekään tällaisesta kerrotaan?

Soitimme isälle. En ikinä unohda sitä äänensävyä, jolla hän puhui. Poliisin ja ambulanssin tulosta en pahemmin muista mitään. Halusin vain saada loput perheestäni kasaan. Menimme naapuriin hetkeksi istumaan. Kriisiryhmäkin saapui, muttei jäänyt mieleeni. Siskoni tuli ja se helpotti oloa hetkellisesti. Menimme kotiin, mutta nukkumisesta ei tullut mitään. Makasin vain ja odotin isän tulevan. Siinä me sitten pian olimme aamuhämärässä eteisessä, koko perhe, halasimme toisiamme ja itkimme.

Seuraavat päivät olivat todella sekavia. Kaikki halusivat vain olla kotona ja levätä. Pakolliset toimet hoitivat äiti ja isä. Erityisesti muistan, kun parin päivän päästä tulivat parisen kymmentä Ossin läheistä kaveria tuomaan suruvalittelunsa. Se oli hyvin raskasta. Miten

sellaisen ihmisen, josta kaikki pitävät, elämä voi päättyä noin?

Kriisiryhmä kävi useammankin kerran kotonamme juttelemassa. Onneksi. Ilman heitä emme olisi puhuneet asioista tarpeeksi keskenämme. He olivat mukavia ja välittivät. Jälkeenpäin olen menettänyt monet yönät miettien olisinko voinut itse estää tapahtuneen. Tuskin ikinä pystyn normaalisti veljestäni puhumaan. Eniten tapahtuneessa kaduttaa se, etten halannut isoveljeäni autotallissa.

2.4 Siskon näkökulma

Olin palannut Uudesta-Seelannista keväällä 2007 Suomeen. Asuin poikaystäväni Aten kanssa Helsingissä. Olin mielestäni päässyt hiukan itsenäistymään vanhemmistani ulkomailla oloni ja Helsingissä asumiseni johdosta. En puhunut välttämättä päivittäin puhelimesta vanhempieni kanssa, joskin olimme edelleen hyvin läheisiä. Äitini oli onnellinen saatuaan minut elävänä takaisin maailmalta. Työskentelin laitoshuoltajana synnytys- ja syöpäosastoilla ja elämäni oli keskittynyt Helsinkiin. Silti oli ihanaa vapaiden alkaessa pakata tärkeimmät tavarat ja vaihtaa maaseudun rauhaan lapsuuden maisemiin, jossa kaikki oli kotoisaa ja olo turvallista. Etenkin orastava kesä houkutteli; en koskaan oppinut nauttimaan kesäisestä Helsingistä. Samaisena keväänä minulla oli meneillään poliisikoulun pääsykokeet.

Eräänä arkiyönä puhelimeni soi. Olin mennyt ajoissa nukkumaan ja oletin kellon olevan vasta puolenyön paikkeilla. Ajattelin isäni keksineen jotakin asiaa poliisikoululta, jossa hän oli tuolloin kurssilla. Kello oli kuitenkin jo kaksi, eikä isäni soittanut ajantaju hukassa. Hän tiesi minun nukkuvan seuraavan aamun työvuoro ajatuksissani. Kuulin hänen äänestään heti, että kaikki asiat eivät olleet hyvin. Hän takerteli sanoissaan niin, että jouduin kysymään mikä oli. Hän sanoi, että kotona oli tapahtunut kauheita ja kirosi, miksei meistä kumpikaan ole siellä juuri nyt. Ensimmäiseksi mieleeni tuli huoli äidistä. Isäni sai sanotuksi, että veljeni Ossi oli ampunut itseään. Ensimmäiseksi halusin tietää millä aseella. Sen jälkeen jouduin tarkentamaan, oliko hän jo kuollut. Isäni kertoi Monosen olevan jo matkalla. Tiesin mitä se tarkoitti.

Puhelu kesti ehkä kolme minuuttia. Sen aikana isäni oli aluksi vihainen. Hän oli äärettömän pettynyt Ossin ”raukkamaiseen” valintaan, etenkin nyt, kun kotona oli vain äiti ja pikkuveljeni. Ymmärsin vihan; perheenpää oli kädettömänä kilometrien päässä tapahtumapaikasta, jossa hänen ammattitaitoaan tarvittaisiin sillä sekunnilla. Kielsin isääni kuitenkin syyttämästä Ossia juuri nyt. Tunsin Ossin leijailevan vielä pimeässä tajunnassani, enkä halunnut päästää mielikuvastani irti. Ossi viipyi rajatilassa sinä yönä. Hän oli äkkiä poissa silmistäni, muttei niin kaukana, ettenkö olisi tuntenut hänen läsnäoloaan.

Isäni kertoi myös, että äitini oli kieltänyt soittamasta minulle. Nyt oli minun vuoroni olla vihainen. Jälkeenpäin sain kuitenkin järkevän selityksen: äiti pelkäsi, että olisin ollut yksin kotona. En silti olisi toivonut, että minut olisi suljettu asian ulkopuolelle. Olisin ollut ikuisesti katkera. Pohdin puhelimesta, miten pääsisin nopeimmin paikalle. Olin pyörän kannalla, vaikka matkaa oli reilusti yli kolmekymmentä kilometriä. Samaan aikaan keräsin kokoon muutaman vaateen. En muista olivatko ne järkeviä valintoja, tuskin. Muistan kuitenkin ajatelleeni, etten palaisi tähän asuntoon pitkään aikaan. Puhelun lopetettuani Atte oli jo jalkeilla. Hän oli kuvitellut raihnaisen, mutta rakkaan koirani kuolleen. Kerroin hänelle, mitä oli tapahtunut. Hän tuntui sillä hetkellä olevan järkyttyneempi kuin minä. Hän sai minut omalla järkytyksellään tajuamaan peruuttamattoman tilanteen. Atte tilasi jo taksia, kun vielä yritin muistella juna-aikataulua. Onneksi en ollut yksin sinä yönä.

Taksissa en jaksanut kuunnella kuljettajan valituksia. Keskuspuiston kohdalla Mannerheimintien laidalla seiso i so in koskaan näkemäni kettu. Siitä hetkestä eteenpäin olen nähnyt Ossin osana luontoa, milloin koppakuoriaisena, milloin sammakonpoikasena. Ossin itsemurha valoisaan kesäyöhön sopi yhtä huonosti kuvaan kuin kettu Helsingin keskustaan. Olin matkan omissa maailmoissani. Katselin vaatteitani: yöpukua, lipokkaita ja sadetakkia. Mitä olin ajatellut? Tietysti tulevaa: sateiden oli luvattu alkavan seuraavasta päivästä. En voinut pahoin, mutta jalkani eivät tahtoneet pysyä paikallaan. Palelin. Tuntui kuin olisin ollut myöhässä ja menettänyt sen vuoksi kaiken. Minua harmitti, että en ollut kotona, silloin kun olisi pitänyt olla. Heitin kuskille setelin ja hyppäsin ulos autosta. En malttanut kiertää portista, hyppäsin orapihlaja-aidan yli ja juoksin ovelle.

Äitini oli soittanut samalla pihalla päärakennuksessa asuvalle tädilleni. Setäni makasi sängyssään halvaantuneena, eikä tätini voinut jättää häntä yksin. Siksi äitini ja pikkuveljeni Risto olivat menneet tätini luo ylätaloon. Halasin ensimmäiseksi äitiä. Hän ei itkenyt. Hänellä oli pahoitteleva ilme kasvoillaan. Tuntui kuin hän olisi jo hyväksynyt asian. Ehkä äidit sisimmässään joskus tietävät lastensa kohtalon. Risto oli hysteerinen ja itki. Luulen, että Aten tulo toi hänelle turvaa. Tätini talossa oli kaksi vierasta naista. He näyttivät surullisilta, eivätkä juuri puhuneet. Ajattelin tätini pyytäneen tukea seurakunnasta.

Tunnelma oli hiljainen ja odottava. Pyysin Riston kanssa, että menisimme kotiin odottamaan isää. Halusin käydä sitä ennen navetassa, jossa Ossi oli kuollut. Etuovi sinne olikin jäänyt auki Monosen lähdettyä. Pihalla oli rikkinäisiä muovituoleja. Haistoin huoneessa vieraan, imelän hajun. Verta oli lattialla, vessanpöntöllä ja tuolilla. Lattialla oli myös ensihoitajilta jääneitä letkuja ja roskia. Sammutin valot ja lukitsin rakennuksen. Minulla oli tarve nähdä, mitä oli jäänyt jäljelle ja mitä äiti ja Risto olivat nähneet, joskin se kammottavin ja silti tärkein puuttui kuvasta.

Odottelu oli pitkä. Isäni saapui työkaverinsa kanssa kotiin ennen kuutta. Hän halasi meitä ja meni saman tien siivoamaan veret. Muistan pelänneeni äidin ja isän kohtaamista. Pelkäsin heidän syyttävän toisiaan. Samalla näin heissä kaksi vierasta vanhempaa, jotka yhdessä toisiaan tukien tajusivat epäonnistuneensa. Heidän rakkaudella kasvattamansa esikoinen oli halunnut kuolla, vaikka he olivat tehneet parhaansa. En edes yrittänyt kuvitella, kuinka pahalta heistä tuntui. Atte oli antanut meille tilaa huomaamattani. Yhtä hiljaa huomasin hänen katoavan elämästäni lopullisesti.

3. Analysointia

Päättötyötäni varten tutustuin moneen kirjaan, jotka rikastuttivat näkökulmaani itsemurhasta. Myös Surunauhasta saamani materiaali tuli tutuksi tutkimisen edetessä. Suurimman tiedon ammensin kuitenkin niiltä ihanilta ihmisiltä, jotka olivat valmiita kertomaan omasta menetyksestään.

3.1 Poliisillakin on lupa särkyä

Tuula Uusitalo käsittelee taidokkaasti tutkimuksessaan (Miten päästä yli mahdottoman? 2006, s. 97) tutkijan roolia surullisen asian äärellä. Uusitalo tiedostaa, että tunteikkaalla tutkijalla voisi olla tilanteessa rankkaa. Tunteiden kanssa painimiseen Uusitalo ei löytänyt apua, mutta oppi, ettei tunteista ainakaan juuri hyötyä ole. Hän ei itse ole menettänyt läheisiään itsemurhalla, mikä osaltaan parantaa hänen asemaansa kuuntelijana. Hän kuitenkin kertoo itkeneensä haastatteluja tehdessään. Ihmekös tuo. Tutkijankaan ei tarvitse olla yli-ihminen. Viimeisiä haastatteluja tehdessään Uusitalo kertoi ohjaajalleen tuntevansa itsensä uupuneeksi ja kyyniseksi.

Mietin, miten on poliisin tunteiden laita. Kärskiikö poliisin uskottavuus, jos hän näyttää tunteensa? Onko poliisin oltava vankka ja järkkymätön tuki, joka ei murru inhimillisistäkään syistä? Monilla saattaa olla mielikuva, että poliisi on nähnyt tarpeeksi pahaä järkeä järkyttyäkseen. Omassa elämässäni joskus tunnen nähneeni niin paljon pahoja asioita, ettei toisille maailmanlopulta tuntuva ongelma jaksa hetkauttaa suuntaan taikka toiseen.

Poliisin rooli on usein kova ja välillä kasvotonkin. Virkapuku tekee poliiseista poliiseja, eikä ihmisen oma persoona juurikaan korostu. Se on virkapuvun yksi tehtävä; tehdä poliiseista yhtä sinistä massaa. Kyky tuntea empatiaa taitaa piillä jokaisessa ihmisessä vakiona. Luulen, että ihminen kykenee niin kauan olemaan hyvä poliisi, kun hän pystyy tuntemaan myös empatiaa muita kohtaan.

Kasvatustieteen professoriksi väitelleen Tuula Uusitalon tutkimuksesta syntyi vuotta myöhemmin teos *Yli mahdolloman, itsemurha ja läheinen*.

3.2 Tukea tarvitseva ihminen tulisi saada puhumaan

Claes-Otto Hammarlund pohtii teoksessaan *Kriisikeskustelu: kriisituki, jälkipuinti, stressin- ja konfliktinhallinta* sivulla 59, kuinka kriisiin joutunutta ihmistä tulisi tukea. Hammarlund pitää tärkeänä, että uhri itse löytäisi itsessään piilevät voimavaransa ja osaisi hyödyntää niitä. Hammarlundin mukaan auttajain toimenpiteet eivät saisi vahvistaa uhriksi joutumisen tunnetta.

Lisäksi Hammarlund kertoo, kuinka tärkeitä avoimet kysymykset ovat levottomuuden ja epävarmuuden minimoimiseksi. Yönä, jona veljeni kuoli, SOS-auton työntekijä kysyi pikkuveljeltäni: ”Miltä susta nyt tuntuu?” Veljeni piti silloin kysymystä pahana, tunkeilevana ja itsestään selvänä. Ehkä silti se juuri ohjasi häntä käsittelemään päällimmäisenä tuntemaansa vihaa.

3.3 Yksinäisyys ja yhteenkuuluvuus

Johan Cullberg kirjoittaa teoksessaan *Tasapainon järkkyyssä yhteenkuuluvuuden ja yksinäisyyden suhteesta* sivulla 114. Vaikka hänen teoksensa keskittyy kriisien läpikäymiseen ja jälkihoitoon, kappale toi mieleen veljeni. Kappale kuvailee, kuinka ihminen menetyksen jälkeen tuntee surua ja tyhjyyttä. Cullbergin mukaan asia tulee esille, mikäli ihminen tuntee itsensä osaksi suurempaa kokonaisuutta tai on vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. ”Ihminen saattaa ulkonaisesti elää yksin mutta kuitenkin kokea yhteenkuuluvuutta. Toisaalta hän voi pinnallisesti osallistua moniin yhteyksiin mutta elää silti sisäisesti yksinäisenä.” (Cullberg 1975: 114.)

Muistan ihmetelleeni joskus, miksi Ossi kertoi olevansa yksinäinen, vaikka hänellä oli meidät, työ, harrastuksia ja tiivis kaveripiiri. Ymmärrän sen nyt, asuessani yksin Ossin vanhassa asunnossa. Tiedostaessani sudenkuopan olen hakenut syvempää yhteenkuuluvuutta toisaalta. On uskomatonta, kuinka lähimpien ihmisten yhdessä olo ja onnellisuus voi korostaa itsessä yksinäisyyden tunnetta.

3.4 Ankaruus, kunnia ja häpeä

Professori Kalle Achté kirjoittaa Tarja Heiskanen kokoamassa teoksessa *Särkynyt sydän*, omainen ja itsemurha suomalaisten olevan liian ankaria itseään kohtaan. Lapsesta asti meitä kasvatetaan häpeämään. Achtén mukaan lapsen rakastaminen ei riitä, vaan lasta tulisi myös muistaa kunnioittaa: ”Meidät pitäisi koulia pehmeämmiksi jo taimina.” (Heiskanen 1996: 43). Ehkä tämä on suuri syy, miksi niin moni suomalainen ajautuu itsemurhaan. Poliisina on ehkä myöhäistä koulia itsemurhaa harkitsevaa pehmeämmäksi.

Tutkimusprofessori Jouko Lönnqvist ottaa samaisessa teoksessa tärkeän asian esille. Mielestäni aivan liian vähän puhutaan niin sanotusta lumipalloteoriasta, jossa yhden itsemurha aiheuttaa itsemurha-aikeita toisessa. Lönnqvist kirjoittaa: ”Tapahtuma (itsemurha) eristetään ja läheiset eristäytyvät. Itsetuho kasvattaa helposti uutta itsetuhoisuutta. Vain avoimuus ja ymmärrys voisivat rikkoa noidankehän” (Heiskanen 1996: 47). Olisi mielenkiintoista tietää, kuinka moni itsemurhan tehneistä on joskus käynyt läpi läheisensä itsemurhan. Vaikkei itsemurhan kokenut koskaan tekisikään itsemurhaa, riittää, että hänellä on itsetuhoisia ajatuksia. Läheinen, joka on jo kerran menettänyt yhden perheenjäsenen itsemurhalla, ei välttämättä kestä toista. Myös sukupolvesta toiseen kulkeva itsetuhoisuus liittyy varmasti samaan asiaan ja olisi selvittämisen arvoinen ongelma.

3.5 Avunsaanti Suomessa

Eeva Palosaari kertoo teoksessaan *Lupa särkyä*, kriisistä elämään sivulta 157 lähtien Suomessa vallitsevista terapiaolosuhteista. Luku keskittyy äkillisesti koettuun järkytykseen ja

avun saantiin. Palosaaren mukaan kansainvälisessä vertailussa Suomessa palveluita on järjestetty hyvin, sillä yli 90 % Suomen kunnista on organisoitunut äkillisten onnettomuuksien aiheuttamaan terapiatarpeeseen. Teoksen mukaan tavoitteellista on, että tieto kriisiterapian tarpeesta kulkisi viranomaiselta seuraavalle, jotta uhri säästyisi vaivalta. Tämä tarkoittaa poliisin ja pelastuslaitoksen yhteistyötä kriisiryhmän kanssa. On järkeen käypää, että poliisi soittaa puhelun kriisipäivystäjälle automaattisesti. Tämä tietääkseni on yleinen tapa poliisilaitoksilla.

Vaikka henkinen ensiapu on näin saanut alkusysäyksensä, voi terapiajakso olla vasta aluillaan. Palosaari kirjoittaa sivulla 161, kuinka vaikeaa ihmisen on löytää sopivaa terapiaa, saati terapeuttia. Tästä voi alkaa todellinen ja turhauttava etsiskelykierre. Terapian kulussa voidaan vielä töpätä pahasti: ”Joskus painopiste näyttää olevan pääsääntöisesti jälkitilanteisiin liittyvien merkitysten tarkastelussa. Silloin terapiassa mennään liian nopeasti filosofiselle tasolle: ”Mitä opit tästä kaikesta, mikä tapahtuneen merkitys on elämällesi, miten olet ihmisenä muuttunut?”” (Palosaari 2007: 161). Poliisityössä tämänkaltaisia ongelmia ei toki ole.

3.6 Itsemurha traumaattisena kriisinä

Mielenterveysseuran tämänhetkinen puheenjohtaja Outi Ruishalme on yhdessä Liisa Saariston kanssa kirjoittanut vuonna 2007 teoksen *Elämä satuttaa: kriisit ja niistä selviytyminen*. Sivulla 37 naiset kuvaavat traumaattisen kriisin olevan yhtäkkiä, suurta tuskaa ja murhetta aiheuttava menetys: ”Itsemurha on äärimmäinen esimerkki omaisia ja läheisiä koskettavasta traumasta.” ”Traumaattinen kriisi katkaisee yksilön normaalin elämänkulun sekä rikkoo kaikkinaisen hyvinvoinnin kokemuksen.” (Ruishalme & Saaristo 2007: 37.) Oikeastaan on ihme, jos ihminen selviää eheänä kokonaisuutena läheisen itsemurhasta ilman terapiaa tai toisten tukea. Itsemurha vaatii omaisilta suunnatonta ajattelua ja elämän uudelleen rakentamista.

4. Omaisten kokemuksia, palautetta poliisille

4.1 Suruviestin toimittaminen

Suruviestiä itsemurhasta toivoo siviiliautolla saavansa varmasti jokainen omainen.

Tunnuksellinen poliisiauto pihassa panee usein huhut liikkeelle ja saattaa ei-toivottuun valoon monta perhettä. Hälytysajoneuvot ja virkapukuiset poliisit jättävät toki tilaa arvailuille, mutta kyseessä on silti harvoin positiivinen asia. Suruviesti olisi mahdollista toimittaa myös naapureiden huomaamatta, ja se onkin onneksi monen laitoksen tapa. Jokaisella tulisi olla oikeus päättää, miten läheisensä kuolemasta muille kertoo.

Eräällä naisella on lämpimiä muistoja suruviestin poikansa itsemurhasta toimittaneesta poliisista. Heillä kotona puhutaan yhä Panu-enkelistä, joka saapui heille kotiin yllättäen. Panu-enkeli oli pukeutunut siviilivaatteisiin ja oli liikkeellä siviiliautolla. Hän toimitti suruviestin kotiin yksin; se oli hänen oma tapansa. Panu-enkeli oli inhimillinen, kulki perässä kun poikansa menettänyt äiti vaihtoi huonetta. Tämä poliisi valvoi, että perheessä on silti kaikki niin hyvin kuin tilanteessa voi olla. Hänellä ei ollut kiire ja se tuntui sinä päivänä omaisista hyvältä.

4.2 Kriisiavun tilaaminen

Monet pyytävät myös poliisia kiinnittämään huomiota sosiaaliseen tukeen, joka kotiin järkytyksen keskellä jää. Käytännössä se on kriisiapua, ystäviä tai sukulaisia. Pääasia on, että poliisi ei lähde kodista kysytyään pärjätäänkö asian kanssa. Totta kai vastaus on myöntävä. Ihminen myöntää harvoin olevansa liian heikko. Poliisin tulisi itse parhaansa mukaan tehdä arvio ihmisen mielentilasta tämän käyttäytymisen perusteella.

Hädän hetkellä ei välttämättä tiedosteta, että kotiin kaivataan ylimääräisiä, joskus vieraitakin ihmisiä. Luontevimmalta saattaisi tuntua olla perheen kesken tai sulatella tapahtumaa yksin. Sokissa oleva ihminen saattaa väittää pärjäävänsä yksin, mutta rauhallinen ulkokuori voi pettää. Partion painetta vähentäisi, jos yhteistyö sosiaalitoimen kanssa olisi sujuvaa joka kihlakunnan alueella.

4.3 Ohjeita paperilla

Sekavien tunteiden riehuessa on aivan sama, minkälaisia ohjeita poliisi kertoo omaiselle. Läheisensä traagisesti menettänyt ihminen ei luultavasti muista seuraavana päivänä, minne kaikkialle poliisi häntä käski soittamaan. Monet ovat toivoneet, että poliisi jättäisi lapulla jonkun poliisin numeron, josta saisi vastauksia nouseviin kysymyksiin. Myös alueen kriisipäivystyksen numeroa on toivottu vakioksi. Jo numeron olemassa olo luo turvaa; apu on vain puhelinsoiton päässä. On matalampi kynnyks pyytää apua, kun tietää minne soittaa. Heikolla hetkellä ihmisen ei kuuluisi joutua taistelemaan saadakseen apua.

Monet ihmiset kokivat myös kaivanneensa poliisilta yksinkertaisia ohjeita siitä, mitä pitää tehdä seuraavaksi. Järkyttynyt ihminen ei välttämättä kykene järkevään ajatteluun eikä näin ollen keksi, mitä tehdä seuraavaksi asian selvittämiseksi. Varsinkin yöaika saattaa vaikeuttaa tilannetta, mikäli omainen on vaarassa jäädä yksin tai tapauksen selvittäminen vaatisi virka-aikana avoinna olevien tahojen apua. Poliisilla on käytössään virallinen lomake ”Tietoja vainajan omaisille”. Lomakkeelle on koottu tutkijan puhelinnumero ja muita hyödyllisiä tietoja ja se jätetään omaisille.

4.4 Sanaa ”kuollut” ei tarvitse välttää

Poliisi ansaitsee kiitosta puhuessaan asioista niiden oikeilla nimillä. Kuolema–sanaa ei hoitoalalla työskentelevän naisen mukaan tulisi varoa. Kuollut konkretisoituu järkyttyneelle ihmiselle helpommin kuin esimerkiksi pois nukkunut tai vastaavat muut kaunistelevat termit.

Silloin kun ihminen halutaan saada ymmärtämään uskomaton tai yllättävä tilanne, ei kaunisteluun ole varaa.

4.5 Poliisi toimii myös puhelimesta

Poliisin inhimillisuus ja myötätunto on monesti koettu myös puhelimen välityksellä. Toisille poliiseille voi olla luontevinta lohduttaa omaista tapaamisen yhteydessä, mutta mikäli siihen ei ole mahdollisuutta, on taito ottaa osaa suruun aidosti puhelimesta. Omaiselle olisi myös monesti helpompaa, mikäli asiaa tutkiva poliisi voisi soittaa vaikkapa viikon kuluttua kuolemasta. Monet kokevat raastavaksi selvittää poliisilaitokselta tutkijan nimeä ja puhelinnumeroa. Turhat tavoitteluyritykset voivat käydä rankaksi, etenkin jos asiasta tietävä poliisi sattuukin olemaan esimerkiksi lomalla tai numero ei vastaa.

Eräs tapaamani nainen sai tiedon miehensä itsemurhasta poliisilta vahingossa. Hän oli juuri aloittanut keskustelun puhelimesta asiaa hoitavan poliisin kanssa. Poliisimies peitti tökerästi luurin ja kertoi huoneeseen ilmestyneelle kollegalleen kylällä tutun miehen löytyneen metsästä kuolleena. Poliisi luuli, että puhelimen toisessa päässä odottava vainajan vaimo ei kuule, mutta 2000-luvun tekniikka on ihmeellistä.

4.6 Poliisi on johtaja itsemurhapaikalla

Tilanteen johtamisen pitäisi itsemurhapaikalla olla tietysti poliisilla. Silti joskus tilanne on lipsahtanut omaisen harteille, kun poliisin toiminta ei ole ollut tarpeeksi tehokasta. Tässä tapauksessa kyseessä saattaa toki olla virkaiältään nuori partio, eikä tälle ole ollut täysin selvää, mitä kaikkea tilanteessa tulisi muistaa. Tilanteen hallitsemista poliisi pystyy tuskin oppimaan muuten kuin ajan ja kokemuksen kanssa. On totta, että kokeneen poliisin toiminnassa näkyy määrätietoisuus ja huolellinen ote vireillä olevaan keikkaan. Omaiselta ei voi odottaa järjestelmällisyyttä tai edes järkeviä vastauksia tilanteessa. Omainen on hetkellisesti poissa pelistä ja tarvitsee tukea.

4.7 Ihanteena yhden poliisin periaate

Ihmiset tuntuvat arvostavan poliisien pysyvyyttä. Ihmiset ovat kertoneet positiivisia asioita poliiseista, jotka ovat antaneet oman numeronsa ja hoitaneet asian mallikkaasti loppuun asti. Ikävä kyllä, tehokas asian hoitaminen yhdellä ihmisellä alusta loppuun ei ole joka laitoksella ja joka tilanteessa mahdollista. On selvää, että sitä ihmiset silti toivovat. Asioiden selvittämistä aina alusta uudelle poliisille ei pidetä mielekkäänä, ei etenkin puhelimesta. Luulen, että tämä olisi mielekästä myös poliiseille.

4.8 Poliisikin saa tuntea

Erään itsemurhan tehneen poliisin vaimo jaksaa muistuttaa tärkeästä asiasta: poliisi on vain ihminen ja tuntee surua siinä missä muutkin ihmiset. Poliisin tulo hänen miehensä itsemurhapaikalle kesti kauan. Hän ei ollut silti asiasta katkera. Hän ymmärsi, ettei kenenkään työtoverin tehnyt mieli tulla paikalle. Se oli luonnollista. Tapauksen hoiti pienellä viiveellä paikalle saatu naapuripiirin partio.

Omaisiet eivät kaipaa kantaaottavaa suhtautumista poliisilta. Itsemurha on tekotapana rankka ja joidenkin ihmisten tuomitsema. Omaisiet saattavat kokea häpeää ja paheksuntaa muilta ihmisiltä, mutta poliisin ei ole soveliasta alentua moiseen. Poliisin puolelta riittäisi aito ja lämmin läsnäolo; omaiset ei kaipaa sääliä tai halveksuntaa. Yhdenkään omaisen en kuullut toivovan poliisin olevan silti tunteeton.

4.9 Poliisin asenne ja yhteistyö hätäkeskuksen kanssa

Olemassa on myös kauhutarinoita poliisien paikallaolosta. Erään perheen äiti oli tehnyt itsemurhan, mutta ruumista ei ollut löydetty. Eräänä aamuna etsinnöille lähtenyt aviomies ja poika löysivät äidin puusta hirttäytyneenä. Isä soitti kotiin tyttärelle ja pyysi tätä soittamaan paikalle poliisit. Tytär kertoi hätäkeskuspäivystäjälle vainajan tarkan paikan ja sen, että partio

tarvitsisi mukaan pulkan, jolla ruumis saataisiin pois tiheästä talvisesta metsästä. Partio saapui tunnin odottelun jälkeen vainajan kotiin. Partio ei ollut tietoinen vainajan löytymispaikasta, vaikka se oli jo tarkasti kertaalleen kuvailtu puhelimesta. Poliisit halusivat tutkia vielä karttaa talon yläkerrassa. Toinen partion jäsenistä kehtasi paikan kartalla nähdessään parkaista jalassaan olevien pikkukenkien vuoksi. Silloin tytär olisi kaivannut poliiseilta omatoimisuutta ja ripeyttä. Isä ja poika joutuivat odottamaan metsässä vainajan kanssa tunteja. Ehkä myös partion ja hätäkeskuksen yhteistyössä on aina parannettavaa asiakkaan hermojen säästämiseksi.

4.10 Inhimillisyyttä tietojen annossa

Ihmisten avoliitot ja asumuserot tuovat omat ongelmansa viranomaismenettelyyn. Kihlatulle ei välttämättä kuolemasta ensimmäiseksi ilmoiteta, vaikka vainajan vanhemmat saattavat olla lapsestaan täysin vieraantuneita. Laissa kuolemansyyn selvittämisestä pykälässä 15 selvennetään, että tietoja kuolemansyyn selvittämistä koskevista asiakirjoista saa antaa vainajan lähiomaiselle tai muulle hänen läheiselleen.

Eräs tapaamani nainen kertoi poikansa jättäneen pyynnön paperilla kuolinpaikalleen, jotta poliisi osaisi ottaa yhteyttä hänen vanhempiinsa. Poika oli kirjoittanut puhelinnumerot, joista hänen vanhempansa tavoittaa, mutta silti poliisi ilmoitti kuolemasta vain tämän kahdeksanvuotiaalle tyttärelle ja entiselle puolisolle. Ongelmat tietojen saannissa poliisilaitokselta venyttivät muiden asioiden hoitamista, tytär kun oli liian nuori hautajaisia ja perunkirjoituksia järjestämään.

4.11 Virkapuku luo mielikuvia

Muutamassa tapauksessa ambulanssi on ollut paikalla ennen poliisia. Nämä tilanteet ovat tuntuneet sujuneen hyvin: ensihoitajat ovat rauhallisesti kertoneet tulevista tapahtumista, selittäneet, miksi paikalle saapuu pian poliisi ja ruumisauto. Virkapuku saattaa luoda monille ennakkoluuloja tai turhia pelkoja.

4.12 Omaisten erottelu vai yhdessäolo

Hyvää palautetta poliisi on myös saanut antaessaan jäljelle jääneiden omaisten olla kaikkien yhdessä. Lapsia ei välttämättä tulisi erottaa heti vanhemmasta, joka saattaa tilanteessa olla ainut turvallinen asia hysteeriselle lapselle. Alustava kuulustelu voi varmasti odottaa, mikäli lapsen läsnäolo ei sitä salli. Eräs isänsä menettänyt poika jaksaa yhä kuuden vuoden jälkeen muistaa, kuinka hänet suljettiin omaan huoneeseen, josta hän oli silti kuullut koko keskustelun. Toisaalta, kyseessä oli varmasti poliisin hyvä yritys suojella lasta. Tilanne vaatii totta kai poliisilta tilannetajua, sillä hysteerinen aikuinenkaan ei ole välttämättä lapselle se oikea tuki.

Poliisin tulisi myös muistaa selittää toimiaan omaisille, mikäli epäselvä kuolintapa vaatii omaisten välittömiä alustavia puhutteluita. Eräässä tapauksessa vanhemmat olivat järkyttyneet entistä enemmän, jouduttuaan erilleen toisistaan. Poliisilta oli unohtunut mainita, että he halusivat varmistaa, ettei kummallakaan ollut tekemistä pojan kuoleman kanssa. Vaikka omaisille itsemurha on selvä, vieraan poliisin vaisto voi herätä epäilemään murhaa tai tappoa. Omaisilla tämä ei ole edes käväissyt mielessä, että heitä voitaisiin epäillä mistään.

4.13 Vainajan omaisuus

Taskujen ja vainajan tavaroiden tarkastamiseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Omaisia helpottaisi suuresti, mikäli vainajan omaisuus ei jäisi poliisin epähuomiossa kateisiin. Kaikissa kuolemantapauksissahan korujen ja muiden päällä olevien esineiden palautuminen omaisille tapahtuisi helpoiten irrottamalla ne vainajasta ennen avaukseen tai ruumishuoneelle menoa. Omaisuudesta huolehtiminen kuuluu poliisin tehtäviin (Asetus kuolemansyyn selvittämisestä 10 § 2. mom.).

Kuolinsyypöytäkirja tulee useimmiten postissa. Tämä käytäntö on joskus ollut omaisille järkytys, jos poliisi on unohtanut mainita asiasta. Toisaalta, pöytäkirjan saapuminen kestää

niin kauan, että vaikka poliisi olisi asiasta aikoinaan maininnutkin, omainen on saattanut kuukausien aikana unohtaa kyseisen kirjeen saapuvan.

4.14 Tukea käytännön asioihin

Moni omainen on arvostanut poliisin apua siivousavun hankkimisessa. Kukaan omainen tuskin olettaa poliisin auttavan siivouksessa, mutta moni on ollut kiitollinen kuullessaan, että olemassa on tähän erikoistuneita firmoja. Joskus tieto siitä, että sotku ei ole mahdoton siivottava, riittää. Siinä tapauksessa omainen saattaa kysyä apuun esimerkiksi jotakin ystävää.

4.15 Tietoa Internetiin

Jos läheinen katoaa ja myöhemmin löydetään tuntomerkkeihin sopiva vainaja, harva ihminen tietää miten henkilöllisyyden varmistaminen etenee. Näihin tapauksiin on toivottu yleisiä ohjeita prosessista, jonka dna-testit, erityistuntomerkkien antaminen ja vainajan tunnistaminen tuottavat. Laboratoriotuloksien viipyessä odotus voi olla piinallista. Poliisin nettisivuilla voisi olla yleiset ohjeet tähänkin menettelyyn.

5. Sopeutumisvalmennuskurssi Vaasassa 14.-16.8.2009

Surunauha-yhdistyksen kautta päätin osallistua sopeutumisvalmennuskurssille. Kurssi on tarkoitettu ihmisille, joiden omainen on tehnyt itsemurhan. Menetyksen ei tarvitse olla hiljattain koettu. Suru on jokaiselle niin erilainen, ettei aikaa voi määrittellä. Jotkut kurssille osallistuneet olivat kokeneet itsemurhan kymmenenkin vuotta sitten, toiset samaisen kesän aikana. Jotkut olivat kokeneet monta itsemurhaa yhdessä perheessä. Kurssi oli oiva myös jäsenensä menettäneille perheille, mutta suurin osa osallistujista saapui leirille yksin.

5.1 Omaisena poliisin roolissa vai poliisina omaisen roolissa?

Olin lupautunut puhumaan hiukan päättötyöstäni. Ensimmäinen päivä meni omaa surua kaivellessa. Oli vapauttavaa puhua ihmisille, jotka tiesivät mistä puhun. Oli hyvä tunne olla vieraiden ihmisten seurassa, jotka eivät tieneet minusta muuta kuin että veljeni oli ampunut itsensä. Yleensä vieraiden ihmisten kanssa asia on juuri toisin päin: kerron ihmisille veljestäni vasta kun he tuntevat minut.

Toisena päivänä heräsin poliisina. Painelin tapaamiseen, kuuntelin, juttelin mutta en itkenyt. Tuli minun vuoroni. Kerroin päättötyöstäni, tulevasta ammatistani, surusta ja menetyksestäni joka kulkee työni rinnalla. Olin vahva. Suljin pois herkimmät tunteeni, mutta välitin silti. Vai kykeninkö vain olemaan kylmä? Onko roolin vaihto normaalia? Asuuko minussa kaksi persoonaa?

5.2 Puheenvuoroni

Kerroin kurssille osallistuneille kanssasurijoilleni päättötyöstäni jotakuinkin näin: Teen päättötyötä poliisin ja itsemurhan tehneen omaisen kohtaamisesta. Haluaisin kartoittaa, mitä tietoa omaiset kaipaavat enemmän poliisilta. Olisi myös arvokasta kuulla kokemuksia, kuinka poliisi on toiminut ja mikä meni mahdollisesti pieleen. Ansaitseeko poliisi jostakin kiitosta? Pyrin itse olemaan inhimillinen ja ymmärtäväinen. En väitä tietäväni miltä omaisesta tuntuu; suru on aina yksilöllistä ja ainutlaatuista. Vaikka poliisit on yritetty valita hyvin ja heitä on koulutettu kohtaamaan vaikeita asioita, ei kaikki mene aina mallikkaasti. Työtehtävien haastavuus on joskus etenkin nuorille poliiseille ongelma. Esimerkiksi suruviestin viemisestä ei koskaan tule rutiinia, mutta sitä voi oppia tekemään arvokkaammin ja omaiselle hellemmällä tavalla.

Poliisi itsemurhatapauksissa:

- Poliisi käy aina paikalla, etsii viestit, tarkastaa mahdolliset aseet, välineet, tarkastaa vainajan, riisuu, ottaa omaisuuden talteen
- Poliisi kirjaa sekalaisilmoituksen, jossa vainajaa ei merkitä epäillyksi eikä asianomistajaksi, vaan statuksella muu
- Poliisi toimittaa suruviestin, mikäli kuolema ei vielä ole omaisten tiedossa
- Poliisi tilaa vainajalle kuljetuksen oikeuslääketieteen laitokselle

Nuoren ikäni ja vähäisen työkokemukseni vuoksi tietoni ovat rajalliset. Olen tottunut ottamaan selvää ja kyselemään vanhemmilta ja kokeneemmilta poliisimiehiltä apua. Tulevaisuuteen suhtaudun luottavaisin mielin; joskus tiedän enemmän, mutten koskaan kaikkea.

5.3 Palautetta ihmisiltä

Pikkulentoni sai aikaan keskustelua. Monet halusivat kertoa, mitä poliisilta jäi tekemättä. Oli myös ihana kuulla tarinoita enkelipoliiseista, joita joissakin perheissä muistellaan yhä lämmöllä. Näille poliiseille tekisi mieli lähettää terveisiä. Toivottavasti omaiset ovat muistaneet kiittää. Uskon, että jokainen poliisi tuntee sydämessään, kun esimerkiksi kuolinviesti on toimitettu perille arvokkaasti.

5.4 Nuoren poliisin epävarmuus

Toinen päivä jatkui poliisina. Juttelin ihmisten kanssa koko poliisiorganisaation suulla. Hävettää. Tulinkohan sanoneeksi jotakin väärin? Paateron olisi pitänyt lähettää leirille joku viisaampi ja isompi poliisi. Sinä päivänä en itkenyt. Tuntui, kuin olisin tehnyt 12 tunnin työpäivän siviiliasussa.

5.5 Paluu omaan itseeni

Kolmas ja viimeinen päivä oli taas pyhitetty siviiliydelleni. Tunteet olivat palanneet, kun tiesin päivän olevan minua varten. Opin leirillä paljon. Uraani ajatellen olen onnellinen kyetessäni vetämään suojaa itselleni. Vaikka en missään tapauksessa ollut leirillä virkamiehenä, luulen saaneeni ammattitaitoa ja varmuutta ihmisten kohtaamiseen. Ollakseni ehyt kokonaisuus opin myös valitsemaan. Joihinkin paikkoihin mennessäni aion tietoisesti tästedes valita, menenkö ottamaan vai antamaan.

5.6 Vaasan retki jäi mieleen

Muutamaa kuukautta myöhemmin muistelen Vaasaa lämmöllä. Kesäinen viikonloppu merenrannassa säilyy muistissani elävänä. Etenkin leirin aikana tapaamani ihmiset jättivät minuun leimansa; jokaisella oli tunteensa jaettavana. Omasta surustani sain muodostettua helpommin käsiteltävän tunteen. Viikonlopun aikana oli aikaa olla hiljaa, ajatella ja surra. Luonto ja sen ihmeet olivat lähellä. Aamujumpat kostealla nurmikolla saivat kehoon energiaa. Ikävöin leirillä perhettäni enemmän kuin koskaan. Muistan jännittäneeni tapaamistani perheeni kanssa, sillä tunsin suruni muuttuneen.

6. Poliisi kuoleman sanansaattajana

Suruviestin toimittamisen sanotaan olevan poliisityön vaikeimpia hetkiä. Tähän kylmään kotikäyntiin ei poliisimies voi juuri ennalta varautua. Siihen eivät valmenna poliisin perustutkintokoulutus sen enempää kuin työpaikkakaan. Vain elämäkokemuksella on mittaa tässä tehtävässä. Toki takana olevat virkavuodet luovat varmuutta.

6.1 Sanansaattajat

Harri Heinonen on kirjoittanut aiheesta pro gradu -tutkielmansa vuonna 2007 nimellä *Virkansa vanki vai vapauttama?*. Koosteen kyseisestä työstä löysin käytännöllisen teologian laitoksen vuosikirjasta 2008. Teoksen nimi on *Toivoa ja tukea itsemurhakriisissä* ja sen on toimittanut Eva Kanerva. Heinonen kertoo, millä perustein kuolinviestin toimittaminen kuuluu poliisille ja mitkä ovat yleiset käytännöt. Hän on haastatellut tätä varten 12 poliisia. Aloittelevana poliisina opin Heinosen 20 sivusta enemmän kuin psykologian tunneilla yhteensä. Luulen, että iso osa esimerkiksi työharjoittelijoista olisi halukkaita tutustumaan Heinosen aikaansaannokseen ennen ensimmäisen kuolinviestin viemistä jopa vapaa-ajallaan. Tämä mahdollisuus pitäisi esitellä esimerkiksi psykologian tunneilla.

Haastatteluiden tuloksena Heinonen kertoo tapoja ja sanavalintoja, joilla poliisit esittävät ikävän uutisen. Poliisin kerrottua asiansa omaisen suhtautuminen vaikuttaa Heinosen tutkimuksen mukaan siihen, pyytääkö poliisi paikalle kriisiapua.

6.2 Poliisi lohduttajana

Heinosen tutkimuksen mukaan suruviestikäyntiin liittyy usein niin sanottu lohdutuskeskustelu. Tutkimukseen osallistuneet poliisit painottivat kuitenkin etenevänsä omaisen ehdoilla. Tutkimuksen mukaan kaikki poliisit eivät luota omiin lohdutustaitoihinsa, vaan jättävät liiemmän puhumisen ammattilaisille.

Mielenkiintoista on myös, kuinka Heinosen tutkimuksessa esitetty omaisen lohduttava koskettaminen tai halaaminen jakoi mielipiteitä kahtia. Enemmistö salli poliisin koskettamisen virasta huolimatta. Miehekkäämpi tapa oli pitää virkarooli visusti yllä, mikä kuulemma helpottaa tehtävän hoitamista. Mielestäni virkapuku ei estä omaisen halaamista, mikäli omainen sitä itse kaipaa. Ammattitaitoa on taipua inhimillisiin tekoihin antamatta myötäsurremisen vaikuttaa kuitenkaan liikaa työn hoitamiseen.

Heinonen korostaa, että partion lyhyt käynti on vasta alkua asioiden selvittelylle. Haastatellut poliisit pitivät tärkeänä, että omaisille jätettäisiin myös suruviestin toimittaneiden poliisien yhteystiedot, jotta tunne heidän käytettävissä olostaan vahvistuisi. Vielä partion tulisi arvioida mahdollinen kriisiavun tarve.

6.3 Pappi mukana

Heinonen ottaa tutkimuksessaan esille myös poliisilaitoksen ja seurakunnan yhteistyömahdollisuuden. Pappien kanssa suruviestejä toimittaneet poliisit olivat yhteistyöhön tutkimuksen mukaan tyytyväisiä. Heidän mukaan pappi tuo tilaisuuteen arvokkuutta, lämpöä ja aikaa olla läsnä.

6.4 Siviilit vai virkavaatteet?

Suurin osa vastanneista poliiseista oli siviiliasun kannalla. Siviiliasu tuo mukanaan kaivattua inhimillisyyttä, eikä se herätä naapuruston huomiota. Siviiliasussa poliisi ei ole kasvoton. Virka-asun kannattajat kokivat, että virkapuku tuo uskottavuutta ja arvokkuutta. Tekemieni haastatteluiden pohjalta minulle jäi mielikuva, että suurin osa omaisista haluaisi kuolinviestin siviileissä juuri näkyvyyden takia. Käsitykseni mukaan joillekin virkapuku saattaa olla negatiivinen tai pelottava lisä muutenkin järkyttävän asian äärellä. Harri Heinosen pro gradu -tutkielma suruviestin toimittamisesta poliisin näkökulmasta on nimeltään *Virkansa vanki vai vapauttama? Poliisin toiminta itsemurhakuolemasta ilmoitettaessa*.

7. SOS-auto paikalla

SOS-auto tuli tutuksi myös meidän perheessä ja sitä on muisteltu lämmöllä. Auto oli paikalla alle tunnissa tapahtumasta. Poliisipartio muisti käyttää palvelua hyväkseen, kiitos siitä.

7.1 Ensimmäinen tapaaminen

SOS-auton kaksi työntekijää oli läsnä yöllä, kun ensijärkytys velloi pahimmillaan. Tuntui inhottavalta, että vieraat ihmiset joutuivat katsomaan, kun meitä suretti. En tiedä kuinka olisimme toimineet, mikäli meidät olisi jätetty heti keskenämme. Suurin huoleni oli pikkuveljeni. Hän syytti itseään ja oli vihainen. Pari ensimmäistä tuntia vierähti turvallisesti tuki vieressä. Auringon sarastaessa siirryimme naapurista omaan kotiimme ja SOS-auto lähti. Ensimmäisellä kerralla emme juuri käyneet asiaa läpi, mutta heidän läsnäolonsa oli tärkeää.

7.2 Toinen tapaaminen

Seuraavana päivänä olimme koko perhe koossa ja kotona. Ensimmäiset puhelut työpaikoille oli tehty. Karuun todellisuuteen oli totuttauduttava heti alusta; kuolemasta oli ilmoitettava erinäisille ihmisille. SOS-auto tuli kotiimme heti seuraavana. Istuimme olohuoneessa ja kävimme asiaa läpi yhä uudelleen. Olimme tuolloin ensimmäisen kerran koko perhe koossa, kun isänikin oli saatu kotiin Tampereelta. Terapeuttien tekniikka oli käydä yön tapahtumia läpi yhä uudestaan ja uudestaan. Se oli rasittavaa, mutta toimi. Jokainen kertoi omaa kokemustaan. Ristoon ja äitiin kiinnitettiin erityistä huomiota, sillä he olivat olleet paikalla ja Risto yrittänyt estää Ossia.

Muistan kertoneeni, että olin huolissani isästäni, joka ei juuri puhu tunteistaan ja joutuu tekemisiin samankaltaisten asioiden kanssa töissään. Toinen terapeuteista oli mies. Koimme kaikki sen hyväksi. Hän oli jämäkkä ja turvallinen. Naisterapeutti itki ja jakoi nessuja meillekin. Toinen istunto oli pisin, noin kaksi tuntia. SOS-auton lähdettyä olo oli väsynyt, mutta mieli kirkastunut. Talossamme ei ollut käynyt muita vieraita Ossin kuoleman jälkeen. Käynti kuitenkin toi tunteen, että asiasta pitää puhua jatkossakin. Lämmitti mieltä, että vieraat ihmiset halusivat auttaa ja pitivät meitä normaaleina, vaikka naapureista ei kuulunutkaan mitään.

7.3 Seurantasoitto

Muistaakseni SOS-auto kävi luonamme kolmannen kerran seuraavalla viikolla. Istunto oli samansisältöinen kuin edellinenkin. Lisäksi SOS-autolla oli tapana sopia muutaman kuukauden päähän seurantasoitto. He soittivat äidilleni heinäkuussa ja kyselivät erikseen kaikkien vointia. He muistuttivat vielä meitä hankkimaan terapiaa, mikäli tarvetta olisi.

7.4 SOS-auto pelasti monelta pahalta

Meidän perheelle SOS-auton tuoma apu oli korvaamaton. Itsemurhasta tehtiin heti julkinen asia, josta saa ja josta pitää puhua. Myös tunteista kertominen kuului asiaan alusta asti. Käyntien jälkeen olo oli reipas, vaikka väsynyt. Häpeä, salailu ja vaikeneminen olisivat varmasti jääneet päällimmäisiksi mielikuviksi itsemurhasta, jos olisimme joutuneet pohtimaan kokemustamme ilman ammattiapua.

Toivottavasti Helsingin kaupunki saa SOS-auton veroisen kriisipalvelun toimimaan. SOS-auton ehdottomat hyvät puolet olivat sen ripeä paikalle tulo ja osaavat työntekijät. Ihminen on hädässä liian heikko hakeutumaan itse avun ja tuen piiriin. Tietoa SOS-auton toiminnasta löytyy Suomen Mielenterveysseuran Internet-sivuilta (www.mielenterveysseura.fi).

Lopuksi

Minulla oli päättötyön osalta tavoitteena, että oppisin hyödyntämään itsemurhakokemustani. Tunnen minua ennen heikentäneen asian olevan pikku hiljaa vahvuuteni ja voimavarani. Poliisiksi valmistuminen on nyt lähellä, mutta olo on yhä kokematon. Tiedän, etten selviydy töistä vielä yksin, tarvitsen vierelleni varmistajan. Järkyttyneiden omaisten kohtaamiseen tunnen silti kykeneväni. Asia ei ole poliisityön helpoimmasta päästä, mutta siitä asiasta minulla on eniten tietoa.

Päättötyön kautta sain hiukan vihiä siitä, mitä omaiset kaipaavat. Empatialla pääsee ihmisten lähelle ja lähellä on helpompi toimia. Poliisi on kuitenkin aina poliisi, eikä liika sympatia saa vaikeuttaa työtehtävistä suoriutumista. Tärkeintä on hoitaa työt, mutta tässä opin, kuinka ne voisi hoitaa hienotunteisesti. Työni oli vain pintaraapaisu omaisten maailmaan. Paljon jäi kertomatta ja kokematta, aika kun on meille jokaiselle rajallinen.

Sanotaan, että ihminen saa menetyksensä tilalle aina jotakin uutta. Vaikka olen kahden vuoden aikana menettänyt monta läheistä, olen saanut tilalle uusia. Työ- ja kurssikavereistani olen saanut muutaman isoveljen korvikkeen. Surunauhan kautta olen löytänyt uusia ihania ihmisiä. Viimeisen vuoden aikana olen tutustunut paremmin myös Ossin kavereihin, joista on tullut minulle tärkeitä. Ossi elää meidän sydämässämme ja muistuttelee yhä olleensa joskus yksi meistä.

Muistellessani aikaa ennen poliisikoulua olin Ossin kuoleman takia heikko. Mielessä käväisi joskus pelko leimautumisesta ja koulun keskeytymisestä. Koulu ja aika ovat kuitenkin vahvistaneet minua ihmisenä ja olen onnellinen kyetessäni jatkamaan elämää. Poliisin töitä vuoden tehneenä kuva itsemurhasta on tullut entistä konkreettisemmaksi. Päättötyön tekeminen ja omaisten tapaaminen ovat saaneet minut ajattelemaan elämää syvemmin. Elämän realiteetit ovat kirkastuneet. Arvostan pienempiä asioita kuin ennen, vaikken koskaan materialisti ole ollutkaan. Itsemurhan kanssa elämisestä on tullut arkea, samoin työnteosta. Tunnen olevani tasapainossa omine kokemuksineni ja heikkouksineni. En kadu valintaani koulun tai päättötyön aiheen suhteen. Olen harjoitellut yhtä kauan poliisina ja itsemurhan tehneen omaisena olemista. Poliisiksi olen aina halunnut, omaisen roolia en voinut itse valita.

LÄHTEET

- Cullberg 1975 Cullberg, Johan: Tasapainon järkkyessä. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, 1991.
- Figley ym. 1997 Charles R. Figley; Brian E. Bride; Nicholas Mazza: Death and Trauma: The Traumatology of Grieving.
- Hammarlund 2001 Hammarlund, Claes-Otto: Kriisikeskustelu: Kriisituki, jälkipuinti, stressin- ja konfliktinhallinta. Suomentanut Toivanen, Riikka 2004. Pieksamäki: RT-Print Oy 2004.
- Heinonen 2007 Heinonen, Harri: Virkansa vanki vai vapauttama? Poliisin toiminta itsemurhakuolemasta ilmoitettaessa. Pro gradu, Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitos. Helsinki 2007.
- Heiskanen 1996 Heiskanen, Tarja: Särkynyt sydän: Omainen ja itsemurha. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy 1996.
- Kanerva 2008 Kanerva, Eva: Toivoa ja tukea itsemurhakriisissä. Käytännöllisen teologian laitoksen vuosikirja 2008, Helsingin yliopisto. Helsinki: Hakapaino Oy 2008.
- Kiiski 2005 Kiiski, Kimmo: Poliisinrooli kuolemansyöntutkinnassa. Helsinki: Edita Prima Oy 2005.
- Palosaari 2007 Palosaari, Eija: Lupa särkyä: Kriisistä elämään. Helsinki: Edita Prima Oy 2007.
- Ruishalme ym. 2007 Ruishalme, Outi; Saaristo, Liisa: Elämä satuttaa: Kriisit ja niistä selviytyminen. Gummerus Kirjapaino Oy: Kustannusosakeyhtiö Tammi 2007.
- Saari 2000 Saari, Salli: Kuin salama kirkkaalta taivaalta: Kriisit ja niistä selviytyminen. Keuruu: Otava Kirjapaino Oy 2000.
- Suomen Mielenterveysseura www.mielenterveysseura.fi (19.1.2010)
- Surunauha 2009 – Itsemurhan tehneiden läheiset ry.
www.itsemurhantehneidenlaheiset.net

Toinen linja 3, 00530 Helsinki, puh. 040 5458 954.

Uusitalo 2006

Uusitalo, Tuula: Miten päästä yli mahdottoman? – narratiivinen tutkimus itsemurhamenetyksistä. Rovaniemi: Lapin yliopisto 2006.

Uusitalo 2007

Uusitalo, Tuula: Yli mahdottoman: itsemurha ja läheinen. Helsinki: Edita Prima Oy 2007.

Liite 1**Poliisiammattikorkeakoulun päättötyö: Poliisin toiminta itsemurhatapauksissa**

Tapasitko poliisia, kun läheisesi oli tehnyt itsemurhan? Toiko poliisi suruviestin tapahtuneesta kotiisi? Jäikö itsemurhasta jotakin epäselvää, johon olisit halunnut poliisin vastaavan? Haluaisin kuulla Teidän tarinanne siitä, kuinka poliisi toimi ja mitä poliisin käyttäytymisestä jäi mieleen. Teen Poliisiammattikorkeakoulun päättötyötä poliisin ja itsemurhan tehneen läheisen kohtaamisesta. Tavoitteenani on selvittää, kuinka poliisi voisi omaisten mielestä toimia paremmin.

Toivoisin aluksi saavani Teiltä ajatuksia sähköpostilla. Päättötyötä varten luomani sähköpostiosoite on emma.kylanpaa@gmail.com. Vastaukset ovat ehdottoman luottamuksellisia.

Emma Kylänpää
Nuorempi konstaapeli